

Erfgoednummer: L15

Soester Veen, Wiexsloterweg rondom 1e Heezerlaantje

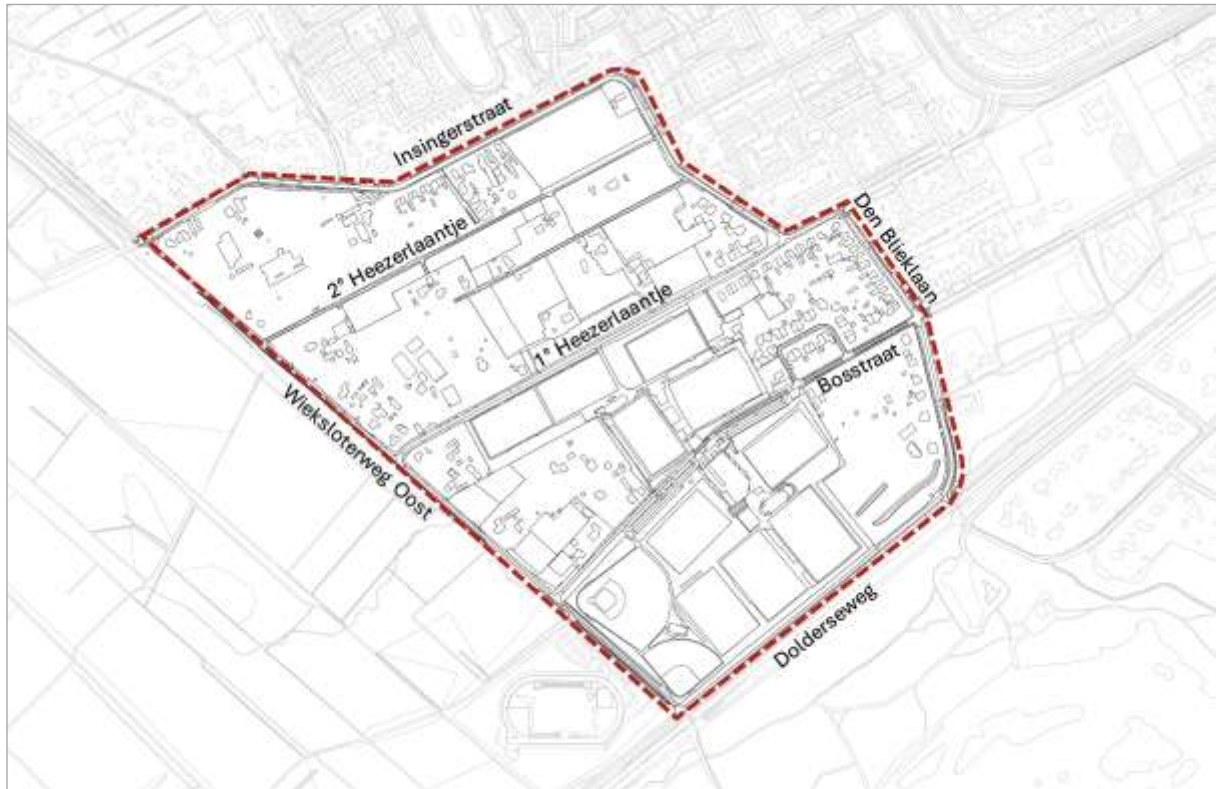
Landschapstype: Nat-droge veenkampen met veenkoloniale kenmerken

Feitelijke gegevens

Adres: Gelegen tussen Wiexsloterweg Oost – Dolderseweg – Den Blikweg - Insingerstraat

Waardering: Hoog

Datering: middeleeuwen met latere aanpassingen

Begrenzing van het gebied Wiexsloterweg rondom 1° Heezerlaantje.

Stedenbouwkundig-landschappelijke ontwikkeling

Het gebied ten noordoosten van de Wiexsloterweg en de Wiexsloot is onderdeel van het veengebied het Soester Veen. Dit gebied spreidde zich oorspronkelijk uit tussen de in de 14de eeuw aangelegde Wiexsloot, de Soester Eng, de Biltseweg en de Dolderseweg. Het Soester Veen was een relatief klein turfwinningengebied, maar als gevolg van de toename van de vraag naar turf werd dit gebied aantrekkelijker voor meer commerciële turfwinning. De landelijke en regionale bevolkingstoename in deze periode vroeg niet alleen om meer brandstof voor huishaarden, maar ook voor de productie van baksteen, dakpannen en kalk. Vanwege de grote vraag naar veen en de schaarste binnen Soest werd het aantrekkelijker om het veen in plaats van collectief, individueel te gaan exploiteren. Het veen kwam dus in eigendom of leen van particulieren, zowel uit Soest zelf als uit Utrecht en Amersfoort. Hierbij werden de stukken veen in lange rechte stroken grond aan de hoeven toegeslagen. Deze langwerpige indeling vormt de basis voor het latere landschap (bron: Hilhorst & Hilhorst 2001, p. 189). De Wiexsloot, ook wel de Wijksloot genoemd, was de grens- en afvoersloot tussen het Heezer- (ten zuidwesten van de sloot) en het Soester Veen (ten noordoosten van de sloot). De turf werd met pramen zowel over de Wiexsloot als de Veensloot via de Praamgracht naar de Eem vervoerd. Vanaf daar ging het verder naar steden als Amersfoort en Amsterdam (bron: Wikipedia, Soester Veen, geraadpleegd 25 maart 2024).

De turf werd gewonnen uit veenputten, die door intensieve turfwinning veranderden in plassen water. Maar gedeeltelijk werd ook hoogveen afgegraven. Hier ontstonden geen plassen maar bleef het grond, die in gebruik kon worden genomen als weiland. Het zuidelijk deel van het Soester Veen,

Kadastrale minuut 1832, Sectie G, derde blad (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed). In de zuidoostelijke punt van het gebied (rood omlijnd) hebben voor 1832 al ontginningen plaatsgevonden en is bebouwing toegevoegd (gele cirkel).

tussen grofweg het 2de Heezerlaantje en de Dolderseweg, werd voor 1832 al gedeeltelijk ontgonnen om in gebruik genomen te worden als landbouwgrond. Datzelfde gold voor het gebied ten noorden en noordoosten van de Veensloot. Het gebied dat grofweg ten noorden van het 2de Heezerlaantje lag, werd pas na 1850 ontgonnen. Vanaf de engrandontginning werden lange smalle, kleinschalige bouwlandkampen met houtsingels aangelegd, die doen denken aan de regelmatige kamptontginningen (bron: RAAP 2014, p. 21). In dit gebied werd naast het agrarische landgebruik ook een buitenplaats gesticht, Engendaal (zie factsheet Engendaal). Het deel ten noordoosten van de Wieksloterweg bleef nog veel langer in gebruik als veenwinningsgebied (zie factsheet Wieksloterweg tussen Ingerstraat en Buitenweg). De minuutkaart van 1898 laat dit beeld goed zien. In het deel van het Soester Veen dat ten zuidwesten van de Veensloot ligt, zijn de verspreid over het landschap liggende veenputten goed te herkennen in de grillige veenmeertjes die het gebied kenmerken. De overige delen zijn dan al ontgonnen en laten langgerekte weilanden zien, die door houtwallen van elkaar zijn gescheiden. Op een enkel perceel is een bosje aanwezig. Dit al voor 1900 ontgonnen deel van het Soester Veen (groen gemarkeerd op de minuutkaart 1898 – volgende pagina) valt inmiddels binnen de bebouwde kom van Soest. Van het ontgonnen veenlandschap is daar weinig meer te herkennen.

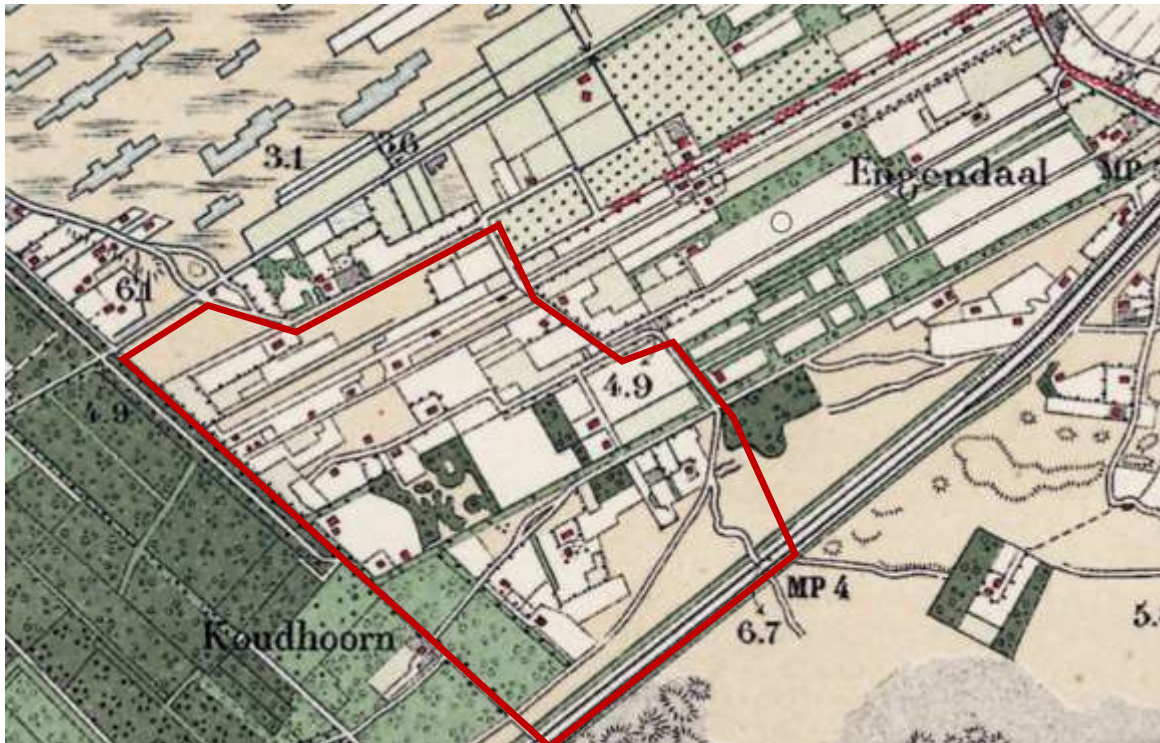
Verspreid over het gebied, op enige afstand van de Wieksloterweg en aan de secundaire infrastructuur van het 1^e en 2^e Heezerlaantje en de Bosstraat lagen enkele boerderijen en arbeiderswoningen.

20ste eeuw

Na WOII neemt in heel Soest de vraag naar woningen toe. Het gevolg hiervan is dat er ook in het gebied rondom het voormalige Soester Veen, tussen de Veensloot en de Soester Eng, en langs de bestaande infrastructuur wordt gebouwd. Het start in de jaren 50 met verdichting van de linten in het gebied en vanaf de Eng op het terrein van de dan voormalige buitenplaats Engendaal. In de jaren 70 en 80 worden naast woningen langs de bestaande infrastructuur ook nieuwe functies aan het gebied toegevoegd, zoals sportvoorzieningen, een manege en kinderdagverblijf. Vanaf 2000 wordt in de oksel van de Den Bliekweg en het 1e Heezerlaantje een hele woonwijk opgericht.

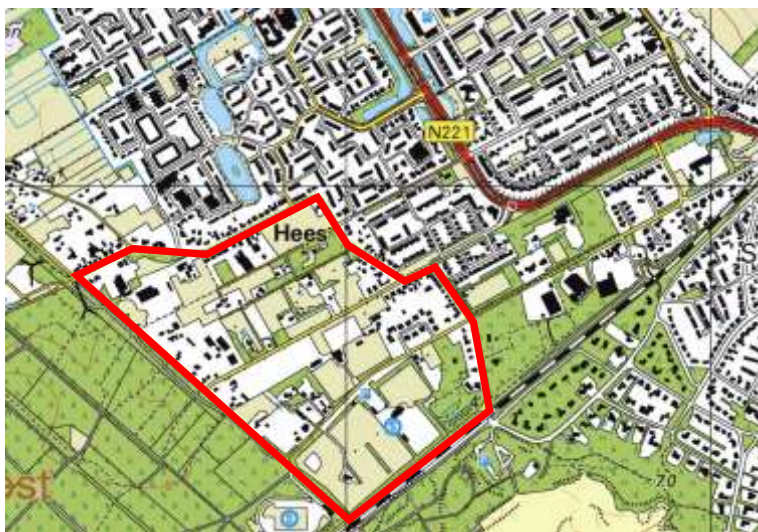
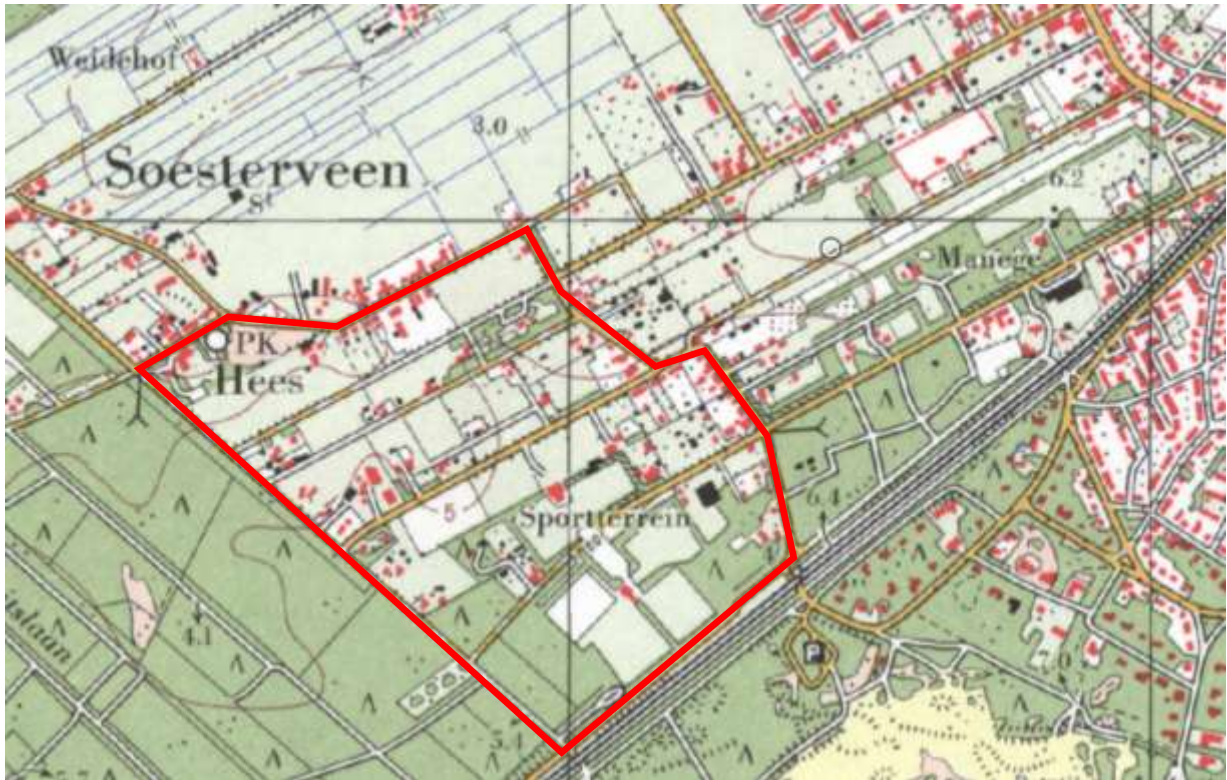
Detail van het Minuutplan 1898 (Collectie Nationaal Archief). Op de kaart zijn de oorspronkelijke Soester Venen in een rood kader geplaatst. Op deze kaart is duidelijk zichtbaar dat het zuidelijk deel van het Soester Venen en het deel tussen de Soester Eng en de Veensloot al helemaal is getransformeerd naar agrarische gronden (groene gemarkeerde gebied). Het gebied ten zuidwesten daarvan bestaat nog uit veenputten en een enkel weiland.

Detail van de topografische kaart 1925 (topotijdreis.nl). Aan het begin van de 20ste eeuw heeft het plangebied een overwegend agrarisch karakter (rood gemarkeerd).

Binnen deze ontwikkelingen bleef de hoofdstructuur van het gebied, bestaande uit een relatief kleinschalige verkaveling en houtsingels langs de randen van de percelen, behouden, zelfs op de plekken waar de voorzieningen van sportaccommodaties tot schaalvergroting van het landschap

leidde. Ook de Wieksloterweg Oost heeft zijn kleinschalige karakter behouden. Ten opzichte van de Wieksloterweg West heeft dit deel door de aanwezigheid van bomenrijen aan weerszijde van de weg een besloten karakter. De beplanting opent zich voor het 2e en 1e Heezerlaantje, de Bosstraat en de entreehekken voor de bebouwing. Hoewel ook hier sprake is geweest van een toename in de woningbouw, blijft het hier bij vrijstaande woningen binnen de historische lintstructuur. Het betreffen voornamelijk kleine landhuisjes en villa's uit verschillende bouwperiodes vanaf het begin van de 20ste eeuw, die dicht aan de weg liggen. Langs de Secundaire infrastructuur van het 1e en 2e Heezerlaantje en de Bosstraat is een gelijksoortige landschappelijke opbouw aanwezig. Ook deze hebben een besloten karakter door de aanwezigheid van houtsingels, die zich slechts ter plaatse van de woningen, een enkel bedrijf of entree tot een sportvoorziening even openen. Alle infrastructuur in het gebied heeft een smal wegprofiel.

Boven - Detail topografische kaart 1975 (topotijdreis.nl). Binnen het gebied aan de Wieksloterweg Oost rondom het 1^e Heezerlaantje aan de zijde van de Den Blikweg en de Wieksloterweg Oost is een toename van bebouwing te zien.

Onder – In 2015 ligt er in de oksel van de Den Blikweg en het 1^e Heezerlaantje een woonwijk. Ook langs de Wieksloterweg Oost en het 2^e Heezerlaantje is de bebouwing toegenomen, maar binnen de hoofdstructuur van het gebied.

Architectuur

Het architectuurbeeld is over het algemeen vrij sober en landelijk van karakter met gebruik van overwegend ambachtelijke materialen, zoals baksteen, hout en keramische dakpannen. De massa's

bestaan uit één tot anderhalve bouwlaag onder een kap. Enkele 21ste-eeuwse bebouwing hebben een grotere schaal en maken gebruik van modernere (plaat)materialen als gevelbekleding.

Architectuurbeeld en landschappelijke inpassing van de weg langs de Wieksloterweg Oost.

Ruimtelijke Karakteristieken

- Landschappelijke opbouw met overwegend langgerekte, smalle percelen, die (bijna) haaks op de Wieksloot (en Wieksloterweg Oost) staan en van elkaar gescheiden worden door kavelsloten en houtsingels op de randen van een groot aantal percelen.
- Hoofdinfrastructuur bestaande uit de Wieksloot en de Wieksloterweg Oost, die een noordwest-zuidoost oriëntatie hebben.
- Haaks op de hoofdinfrastructuur staande wegen (secundaire wegen) met een noordoost-zuidwest oriëntatie, die een verbinding vormen met de bebouwde kom van Soest en onderdeel zijn van ontwikkeling van het landschap van veengebied naar agrarisch landschap, zoals het 1^e en 2^e Heezerlaantje en de Bosstraat.
- Langs de hoofd- en secundaire infrastructuur gelegen opgaande bomenrijen (houtsingels), waardoor een besloten karakter van de infrastructuur ontstaat. ertussen liggen open ruimten in de vorm van tuinen, weilanden en sportvelden.
- Vrijstaande (villa)bebouwing uit de periode na 1900 langs de hoofd- en secundaire infrastructuur, in één tot anderhalve bouwlaag onder een kap met ambachtelijk materiaalgebruik.

Links – Het 1e Heezerlaantje heeft aan de zijde van de Wieksloterweg Oost een meer dorpskarakter, maar naarmate men het hart van het gebied nadert, wordt het meer besloten (maart 2024).

Onder – In het hart van het gebied heeft het 1^e Heezerlaantje een meer besloten en kleinschaliger karakter (mei 2024)

De Bosstraat heeft een besloten karakter door de aanwezigheid van houtsingels langs de weg. Daarachter is het gebied meer open door onder andere de aanwezigheid van sportvelden (maart 2024).

Waardering

Het gebied is van cultuurhistorische en historisch landschappelijke waarde als herinnering aan de ontwikkeling van het veengebied naar een agrarisch landschap. De landschappelijke elementen, zoals de vorm van de langgerekte percelen, de houtsingels, de beplanting langs de hoofd en secundaire infrastructuur en het smalle wegprofiel dragen bij aan het karakteristieke beeld van een veenontginning. Om deze reden hebben ook deze een hoge cultuurhistorische en landschappelijke waarde. De door het landschap lopende rechte secundaire infrastructuur vertegenwoordigt een cultuurhistorische en historisch stedenbouwkundige aspect, dat meer inzicht geeft in de inrichting en de ontwikkeling van het gebied voor en na de ontginning. De hoofdinfrastructuur met een noordwest-zuidoost oriëntatie, die herinnert aan de periode van de exploitatie van het veen, draagt bij aan het begrip van het landschap van voor de ontginningen en vormt samen met de Praamgracht een tastbare herinnering aan het vervoer van het turf over water naar omliggende steden. De infrastructuur wordt om deze reden hoog gewaardeerd. De bebouwing in het lint langs de Wiekslootweg Oost heeft een cultuurhistorische waarde vanwege de vrije ligging op de kavels, de kleine schaal (max. 1,5 bouwlaag onder een kap) en het gebruik van ambachtelijke materialen. Dit beeld sluit aan op de ontwikkeling van het gebied door de eeuwen heen.

Bronnen

- Hilhorst, J.H.M. en J.G.M. Hilhorst, Soest, Hees en De Birkt van de achtste tot de zeventiende eeuw, Hilversum 2001.
- RAAP, Tussen Eem en Heuvelrug. Deel 1: Een cultuurhistorische waardenkaart van de gemeente Soest, RAAP-rapport 2758, 2014.
- Wikipedia.nl, zoekterm Soesterven.
- Topotijdreis.nl.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.